

УРОК 5. ПОНЯТТЯ НОРМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ. НОРМАТИВНЕ Й НЕНОРМАТИВНЕ МОВЛЕННЯ. ТИПИ НОРМ

Мета: виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови; формування компетентного мовця, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів:

- *знаннева складова:* розуміє суть понять «лексична норма», «лексичне значення слів», «лексична сполучуваність слів», «слово і контекст», «лексична помилка»;
- *діяльнісна складова:* організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); організовує й планує навчальне співробітництво з учителем та однокласниками; працює в парі й набуває досвіду такої роботи; дотримується лексичної норми в усних і писемних висловленнях; уживає слова відповідно до їхніх лексичних значень;
- *ціннісна складова:* виявляє в текстах та обґрунтовує особистісні й загальнолюдські цінності; висловлює власне розуміння цінностей.

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

III. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ УРОКУ

IV. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ Лабораторія юного дослідника

Чистота мовлення — цілковита його відповідність нормам літературної мови. Чистим вважають правильне мовлення, у якому не порушено орфоепічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, правописні та інші норми.

Для чистого мовлення характерні такі ознаки:

- чітка, виразна, правильна, безакцентна вимова (дикція);
- правильне наголошування слів;
- відповідність інтонації змісту мовленого;
- уживання слів згідно з мовними нормами та ін.

► Проаналізуйте словосполучення, які є результатом комп'ютерного перекладу. Які норми літературної мови порушено? Запишіть відредагований варіант.

Вести себе, вимкнути телевізор, чудово виглядаєш, відкривати очі, відкривати ключем двері, відкривати рота, відкривати вікно.

Робота з підручником

► Прочитайте в підручнику лінгвістичну довідку. Розкажіть про поняття норми в сучасній українській літературній мові, нормативне й ненормативне мовлення, типи норм.

Лінгвістична майстерня

► Поясніть значення слів. Кожне слово введіть у речення. Про дотримання яких норм мовлення йдеться?

Дружний — дружній, репетирувати — репетувати, пошкодити — зашкодити, пам'ятка — пам'ятник, діючий — дієвий, вірний — правильний, виключно — винятково, дбати — турбуватися.

Робота в парах

► Знайдіть помилки в побудові словосполучень. Які норми літературної мови порушено?

1. Ні під яким виглядом. 2. Нанести шкоду. 3. Оголошується наступний порядок денний. 4. Ділове переписування поштою. 5. Переводити англійською з української. 6. Переводити гроші. 7. Цистерна с паливом.

► Перевірте правильність наголошення слів за словником. Які норми літературного мовлення порушено?

Бовтати, верба, випадок, граблі, дочка, ідемо, косий, легкий, новий, олень, отаман, приятель, одинадцять, спина, чарівний, віднести, щелепа.

Мистецтво переконувати

► Прочитайте текст. Підготуйтеся до виступу під час дискусії «Які слова руйнують наше життя?». Назвіть слова, які допомагають людині стати успішною.

ЯКІ СЛОВА РУЙНУЮТЬ НАШЕ ЖИТТЯ?

Надзвичайно важливо слідкувати за словами, які ми говоримо, адже вони можуть накласти неприємності.

Психологи назвали популярні фрази, які часто використовують люди, навіть не замислюючись над тим, який руйнівний вплив вони мають.

Я не можу! Цю фразу регулярно використовують тоді, коли необхідно комусь у чомусь відмовити. Ці слова підсвідомо свідчать про те, що ви безсилі, немічні та не маєте певних сил або вмінь. Якщо людина щось може, але їй це не зручно, потрібно про це так і сказати.

Я в шоці! З цією фразою все значно складніше, адже шок — це складний патологічний процес, що тягне за собою важке порушення життєво важливих функцій організму. Шок свідчить про жахливий стан організму, тому й використовувати цю фразу для того, щоб емоційно наситити свою розповідь не потрібно.

Я більше ніколи... Такі категоричні висловлювання блокують рух людини вперед. Коли в емоційному пориві ми обіцяємо більше не робити чогось, ми часто не усвідомлюємо глибини цієї фрази. Часто виходить, що це просто пусті слова, адже все рівно наступаємо на ті самі граблі та робимо одні й ті ж помилки.

Я страшенно щасливий. Ці фрази несуть негативний посил. Жах несумісний із відчуттям щастя. Цей вислів може лише привернути нещастя в життя. Краще викреслити цю фразу зі свого словникового запасу.

У мене немає грошей. Замість того, щоб говорити про відсутність грошей, говоріть собі, що не можете в даний момент собі дозволити ту чи іншу покупку. Це дозволить не запрограмувати свій мозок на бідність.

Я жертва обставин. Ця фраза програмує нашу підсвідомість на поразку. Не потрібно називати себе жертвою, навіть якщо не дуже пощастило. Замініть її на щось позитивніше, адже вона може показати вас як безвідповідальну людину в очах друзів та знайомих.

Я дуже хворий. Одна з найбільш поширених фраз, яку використовують люди. Лікарі наголошують на тому, що під час хвороби потрібно оточувати себе позитивними емоціями, а от думки про захворювання ніяк не посприяють одужанню (*З Інтернету*).

V. ПІДСУМОК УРОКУ

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Записати в зошити та знати поняття норми в сучасній українській літературній мові, нормативне й ненормативне мовлення, типи норм.